

Heimans en Thijsse

Nieuwsbrief

Mededelingenblad van de Heimans en Thijsse Stichting

nummer 38

juni 2010

Heimans en Thijsse Dag 2010

Heimans en Thijsse Prijs 2010 naar Vlaanderen!

Voor het eerst in het bestaan van de Heimans en Thijsse Prijs, heeft het bestuur van de Heimans en Thijsse Stichting besloten om de prijs toe te kennen aan een laureaat buiten Nederland. De winnaar is de heer Willy Vanlook te Koersel-Beringen in Belgisch Limburg.

Willy Vanlook is sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw de drijvende kracht achter de veiligstelling van de Vallei van de Zwarte Beek, een van de weinige ongerepte beekdalen in Vlaanderen. Hij onderkende de grote natuurwaarden van het gebied in een tijd, waarin het natuurbehoud in Vlaanderen nog weinig maatschappelijke waardering genoot.

Willy Vanlook heeft lange tijd gewerkt aan de verwerving van percelen grond in de vallei van de Zwarte Beek en aan de organisatie en coördinatie van het natuurbeheer. Vanaf de jaren 1990 heeft hij zich ook sterk ingezet voor een lange-termijn visie voor de ontwikkeling en het beheer van het beekdal gebied. Vanaf het prille begin heeft hij het wetenschappelijk onderzoek in het beekdal bevorderd en heeft hij de resultaten daarvan gebruikt voor het natuurbeheer van de Zwarte Beek.

De Vallei van de Zwarte Beek ligt verspreid over meerdere gemeenten. De vallei maakt deel uit van het grote beekdallandschap van de Zwarte Beek. Die strekt zich uit van Hechtel-Eksel tot Diest. Als een 32 kilometer lang groen parelsnoer vlijen ecologisch waardevolle biotopen zich langs de oevers van de Zwarte Beek. Heideterreinen, vijvers, bossen, vennen, gras- en weilanden brengen heel wat leven in deze natuurbrouwerij.

Natuurpunt, de Vlaamse zusterorganisatie van Natuurmonumenten, heeft ongeveer 1500 ha in het gebied in beheer. Het Agentschap voor Natuur en Bos, de Vlaamse tegenhanger van Staatsbosbeheer, is nauw betrokken bij het natuurbeheer in de Vallei van de Zwarte Beek. Midden in het gebied is ook een prachtig bezoekerscentrum: De Watersnip (www.dewatersnip.be). Dat is een prima toegangspoor voor een bezoek aan de Vallei van de Zwarte Beek.

Op zaterdag 25 september 2010 zal de Heimans en Thijsse Prijs aan Willy Vanlook worden uitgereikt. Deze feestelijke bijeenkomst zal plaats vinden in het bezoekerscentrum De Watersnip in Koersel-Beringen. We rekenen op belangstelling vanuit Nederland en Vlaanderen.

Voor de Nederlandse deelnemers vertrekt er om 12:00 uur een bus vanaf Station Eindhoven. In Koersel-Beringen verzamelen we om 13:15 in De Watersnip (Grauwe Steenstraat 7/2, 3582 Beringen Koersel). Er zijn dan vier excursies in de Vallei van de Zwarte Beek. Om 16:00 vindt in De Watersnip de prijsuitreiking plaats, gevolgd door een borrel en een lopend buffet. Om 18:15 wordt de bijeenkomst afgesloten en vertrekt de bus met de Nederlandse deelnemers naar Eindhoven.

De kosten van deelname zijn EUR 35,00 per persoon. Opgave per e-mail of brief bij de Heimans en Thijsse Stichting, Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam. E-mail adres: heimans-en-thijsse-st@planet.nl

Maarten Smies
Commissie Activiteiten en Prijzen

Documentatie van

- natuurbeleving
- natuurstudie
- natuurbehoud
- natuureducatie

Over de Heimans en Thijssse Nieuwsbrief

Inmiddels is al de 17e digitale Nieuwsbrief met actuele berichten verzonden en in juni zal de 18e uitkomen. De Nieuwsbrief is niet meer weg te denken als communicatiemiddel van de Heimans en Thijssse Stichting. In deze bijdrage verstrek ik wat achtergrondinformatie over de Nieuwsbrief.

De Nieuwsbrief wordt gevuld met berichten uit kranten, televisie en vooral Internet. Met name de websites van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, De 12 Landschappen, IVN en Vroege Vogels worden regelmatig bekeken. Daarnaast ben ik geabonneerd op mailberichten van natuur.startpagina.nl. Hierin staan regelmatig interessante persberichten.

Ik probeer berichten op te nemen die te maken hebben met omgaan met en denken over de natuur. Daarbij geef ik vooral aandacht aan ontwikkelingen op nationale schaal. Berichten over lokale activiteiten neem ik alleen op als er sprake is van bijzondere nieuwe ontwikkelingen of als er een relatie is met Heimans of Thijssse. Natuurlijk komen ook de activiteiten van de Heimans en Thijssse Stichting zelf aan de orde. Interessante nieuwe berichten zijn altijd van harte welkom en kunnen aan uw webmaster worden doorgegeven via de website!

In 2009 zijn 50 berichten op de website geplaatst. Alle berichten die vanaf 2003 zijn geplaatst zijn nog te bekijken. Met behulp van Google kan de website doorzocht worden. De website van de Heimans en Thijssse Stichting is zo zelf een bron van cultuurhistorische waarde geworden. Dit is onderkend door de Koninklijke Bibliotheek waar onze website sinds 2009 wordt gearchiveerd. In de loop van dit jaar zal het webarchief geraadpleegd kunnen worden op de site van de KB.

Op dit moment ontvangen 302 personen de Nieuwsbrief. Hiervan zijn er ruim 200 donateur van de Stichting. De anderen hebben zichzelf rechtstreeks aangemeld via de website, of zijn aangemeld door mensen die de Nieuwsbrief al ontvangen. Dit betekent overigens dat bijna 2/3 van de donateurs de Nieuwsbrief niet ontvangen en die waarschijnlijk ook niet raadplegen op onze website. De berichten worden in de Nieuwsbrief kort aangekondigd, vaak met een foto; als men klikt op 'lees verder' volgt een meer uitgebreide en meestal zeer informatieve tekst met een vergrote foto. Zo vermeldt Nieuwsbrief 17 onder meer een programma over natuur en kunst, met een vertelling door Heimans en Thijssse prijzdrager Jan Wartena en een concert door Margriet Verbeek en Eddy van der Maarel.

Ook wordt aandacht besteed aan de 12e Westhofflezing door prof. Louise Fresco over landbouw en biodiversiteit (verschijnt in druk bij de Radboud Universiteit).

Belangrijk net binnengekomen nieuws verschijnt op de website, bijvoorbeeld de opening van het Eli Heimans pad in Amsterdam (zie volgende kolom). Alle drie evenementen zijn achter de rug als u dit leest; door de Nieuwsbrief (en de website) te lezen had u die niet hoeven te missen! Aanmelden voor de Nieuwsbrief gaat via de website <http://www.heimansenthijsssestichting.nl>

Sinds kort worden berichten en activiteiten ook op Twitter geplaatst. De Heimans en Thijssse Stichting is nu door iedereen via Twitter te volgen! Het internetadres is: http://twitter.com/heimans_thijssse We hopen dat onze Twitterpagina snel zal worden opgenomen in het digitale netwerk van natuurorganisaties en nieuwssites.

Herbert Kuyvenhoven

Feestelijke opening Eli Heimanspad in het Sarphatipark.

Op 29 mei is het Eli Heimanspad geopend. De afgelopen maanden is er door vrijwilligers hard gewerkt om het Heimanspad af te krijgen. Behalve de aanleg van het paadje zelf, en de takkenrillen die voor biodiversiteit zorgen, en de bodembedekkende planten beschermen, zijn er talloze bomen, struiken, en andere planten die voor een eetbaarder, biodiverser en over het algemeen ecologisch stabiel park zullen zorgen.

Zelfs in een park met zo een duidelijke Engelse landschapstijl is het mogelijk om te genieten van de natuur. Al in 1892 schreef Eli Heimans, die samen met Jacques P. Thijssse de basis heeft gelegd voor natuuronderwijs en natuurbescherming in Nederland, een bevolgen lesmethode voor biologie in het lager onderwijs. Heimans pleitte voor meer natuurbeleving door gericht onderwijs in de praktijk. Hij vond het stadspark in de buurt van de school de beste plek om natuuronderwijs te geven, en schreef in zijn boekje 'de levende natuur' instructies voor docenten hoe je zo'n park kan gebruiken in de les, aan de hand van het Sarphatipark.

Bron: Sarphatipark Blog

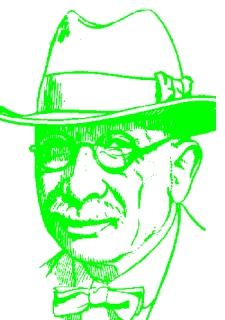
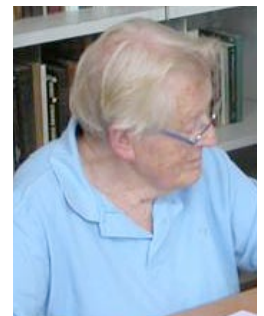
Netty Grabandt overleden

Onlangs is vrijwilligster dr. R.A.J. (Netty) Grabandt op 92-jarige leeftijd overleden. Vele jaren lang kwam zij elke vrijdag met het openbaar vervoer uit Amsterdam Zuidoost om te helpen bij het op orde brengen van bibliotheek en archief van de Heimans en Thijssse Stichting.

Als biologe had zij veel kennis van zaken en zij heeft door de jaren heen dan ook gewerkt aan bijna alle onderdelen van het archief: de boeken, de tijdschriftencollectie, de documentaties van personen, organisaties en onderwerpen. Zij was een van de trouwste vrijwilligers. Ook was ze een trouwe bezoeker van Heimans en Thijssse dagen in Amsterdam.

Wij zullen haar aanwezigheid en inzet voor de Stichting dan ook bijzonder missen.

René van Hees

Boekbespreking

Menno Schilthuizen. 2010. *Waarom zijn er zoveel soorten? De oecologie van de biodiversiteit*. KNNV Uitgeverij, Zeist. ISBN 9789050113083. Paperback, 195 pp. Prijs € 21,95; ledenprijs € 19,95.

De auteur van dit boek is evolutiebioloog, onderzoeker bij Naturalis in Leiden, bijzonder hoogleraar in Groningen, publicist en ook nog lid van het Algemeen Bestuur van de Heimans en Thijsse Stichting. Al met al aanleiding om zijn nieuw verschenen boek over biodiversiteit voor de lezers van de Nieuwsbrief te bespreken. "Naturalis" is tegenwoordig onderdeel van het Nationaal Centrum voor Biodiversiteit en vanuit zowel de soortsvorming als de oecologie bezig met de vraag waar dit boek aan is gewijd. Het boek is oorspronkelijk in het Engels verschenen onder de titel "*The loom of life, unravelling ecosystems*". Er is nogal wat verschil tussen de Nederlandse en de Engelse titel – die de inhoud van het boek beter dekt. Waarom er zoveel soorten zijn is ontleend aan de spraakmakende titel van een artikel van G.E. Hutchinson. Het beantwoorden van deze vraag is echter nog maar nauwelijks begonnen.

Wel is er veel bekend over de relatie tussen aantal soorten en de grootte van een gebied, soorten-aantallen op eilanden in relatie tot hun grootte en afstand tot een continent, wetmatigheden in de verdeling van algemene en zeldzame soorten, en het belang van milieuvaryatie voor biodiversiteit. In het tweede deel van het boek gaat de auteur daar uitvoerig en helder op in. Toch hadden wat meer figuren hier vele lezers kunnen helpen. De eerste hoofdstukken over het functioneren van organismen in voedselketens in zeer extreme milieus zijn fascinerend.

Het boek is eenvoudig uitgevoerd maar goed verzorgd; foutjes zoals op p. 91 waar bijlage bijdrage moet zijn, komen weinig voor. Het is onderhoudend geschreven (en goed vertaald) en doorspekt met anekdotes en details over leven en werk van de grote figuren in de hedendaagse ecologie. Warm aanbevolen, speciaal voor veldbiologen die modern ecologisch onderzoek beter willen leren kennen.

Eddy van der Maarel

Boekbespreking

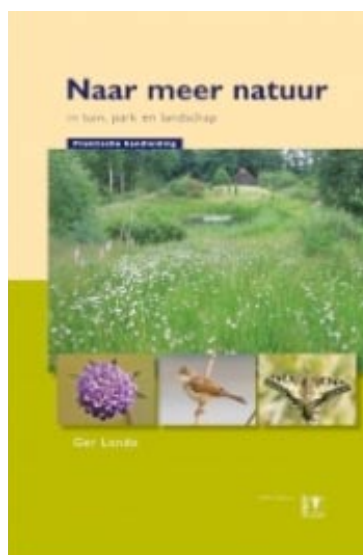
Ger Londo, 2010. *Naar meer natuur in tuin, park en landschap*. KNNV Uitgeverij, Zeist. ISBN 9789050113069. Hardback, 202 pp. Prijs: € 34,95, Ledenprijs: € 31,95.

Dit boek is een 'praktische handleiding' voor het zodanig inrichten en beheren van natuurgebieden, en vooral ook tuinen en parken, dat natuurlijke elementen en daaraan gekoppelde diversiteit van planten en dieren versterkt worden. Het is een vervolg op het in 1997 verschenen handboek over natuurontwikkeling waarin de schrijver, dé autoriteit op dit gebied, de theorie van het natuurbeheer en natuurontwikkeling uiteenzet op grond van zijn langjarige eigen ervaringen en de kennis die was opgebouwd op het toenmalige Rijksinstituut voor Natuurbeheer en het daaraan voorafgaande Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van het Natuurbeheer.

In deze handleiding komen achtereenvolgens aan de orde Grondsoorten en voedselrijkdom, Het maken van geschikte milieus, Aanleg en beheer van begroeiingen, met aandacht voor veel verschillende milieus, De ontwikkeling van gevarieerde natuur door begrazing, Aanleg en beheer van natuurtuinen en Natuurlijke groenelementen. De theorie die ten grondslag ligt aan de behandeling van deze onderwerpen wordt steeds duidelijk en goed geïllustreerd gepresenteerd. Ten slotte worden per vegetatietype lijsten van geschikte plantensoorten vermeld, gevolgd door een Register waarin meer dan 400 soorten met Nederlandse en Latijnse naam zijn vermeld.

Het boek is fraai en vrijwel foutloos uitgevoerd, met vele kleurenfoto's van planten en dieren. Het zal voor vele creatieve natuurhistorici met een tuin, of bemoeienissen met openbaar groen, een zeer nuttige handleiding en inspiratiebron zijn. Als ecooloog met grote bezwaren tegen het idee om overal in ons land grofschalige, monotone 'oernatuur' te scheppen ten koste van onze fijnschalige, gevarieerde halfnatuurlijke landschappen, ben ik blij met de stimulans ter bevordering van de biodiversiteit die van dit boek uitgaat.

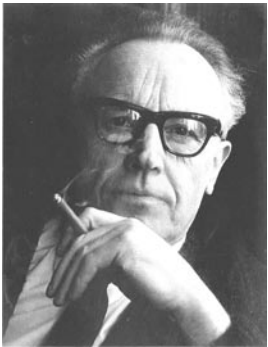
Eddy van der Maarel

Documentatie van

- natuurbeleving
- natuurstudie
- natuurbehoud
- natuureducatie

Wie Was....? nr. 18 Bram Middelhoek

Het populairste deeltje uit de reeks Van Vlinders, Bloemen en Vogels van Heimans en Thijssse is ongetwijfeld *In Sloot en Plas*. Het verscheen in 1895 en werd tot halverwege de twintigste eeuw vele malen herdrukt. Het boekje, met z'n vrolijke omslag en illustraties, zette tal van jongeren aan tot natuurstudie.

Een van hen was Bram Middelhoek. Hij kreeg *In Sloot en Plas* als kleine jongen cadeau en werd er levenslang door geïnspireerd.

Abraham Middelhoek werd in 1906 in Zwijndrecht geboren als telg van een kunstzinnige familie. Na de kunstacademie in Rotterdam te hebben gevolgd gaat hij werken in Enschede, eerst als tekenleraar op de ambachtschool en later als directeur van de Academie voor Kunst en Industrie die in zijn tijd wordt opgericht. Als kunstenaar krijgt Middelhoek faam door zijn ontwerpen en schilderijen van kerkransen.

Middelhoek wijdt zich niet alleen aan de kunst maar ook, en met overgave, aan de natuurstudie. Zijn aandacht gaat vooral uit naar de zogeheten lagere planten en dieren: paddestoelen, schimmels, kwalletjes, mosdiertjes, flagellaten en algen. In de weekenden struint hij de omgeving van zijn woonplaats af om materiaal te verzamelen dat bij thuiskomst liefdevol en met oog voor detail wordt getekend en geschilderd. Dit resulteert onder meer in een serie prachtige aquarellen van paddestoelen.

Maar het liefst vertoefde hij aan de waterkant. Met zijn zelfgemaakte planktonnet speurt hij naar het leven in vijvers en plassen. Anders dan Heimans en Thijssse besteedt hij veel aandacht aan microorganismen en werpt zich met enthousiasme op de microscopie. Na de oorlog studeert hij ook nog enige jaren biologie, maar stopt na het kandidaats om de bestuursfunctie aan de Academie te kunnen aanvaarden.

Middelhoek publiceert zijn vondsten eerst in artikelen, in *De Levende Natuur* en andere bladen. Later ook in boeken. Zijn eersteling verschijnt in 1941 met de veelzeggende titel *Ontdek een nieuwe Wereld*, drie jaar later gevolgd door *Microwereld* en in 1947 door *Een Vijver in Nederland*, gebaseerd op zijn onderzoek van de vijver op het voormalige landgoed Het Wooldrik (nu park) in Enschede. Middelhoek was niet altijd zo'n vlotte verteller als Heimans en Thijssse, maar zijn boeken vallen op door hun illustraties, de vele pentekeningen en de fraai gekleurde aquarellen. Daarmee inspireerde

Middelhoek op zijn beurt weer de jongere generatie.

Door zijn biologisch onderzoek komt Middelhoek in contact met deskundigen in binnen- en buitenland. Dit leidt vaak tot vruchtbare samenwerking, zoals de uitgave van een boek over paddestoelen en een over Nederlandse bloedzuigers. In beide gevallen zorgde Middelhoek voor de illustraties. De betekenis van goede en aantrekkelijke illustraties in natuurhistorische publicaties kan niet licht onderschat worden. Kunstenaars als Middelhoek spelen een belangrijke rol in de popularisering van de natuurstudie.

Na de dood van Middelhoek, in 1968, werd er een tentoonstelling gewijd aan zijn werk in het natuurmuseum in Enschede. Dit museum is enkele jaren geleden opgegaan in het museum Twentse Welle. Daar bevinden zich thans zijn publicaties, tekeningen en aquarellen. De boeken van Middelhoek zijn ook aanwezig in de bibliotheek van de Heimans en Thijssse Stichting.

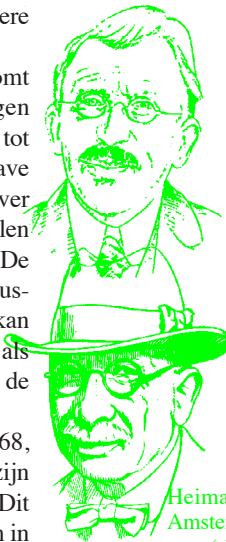
Marga Coesèl

Bron o.a. P. Venema (1987) A. Middelhoek, de geleerde kunstenaar. Jaarboek Twente 26:133-140

Mijn Tuinparadijs

Mijn Tuinparadijs is een kleinschalige organisatie die zich bezighoudt met diervriendelijke tuinrichting: zowel zoogdieren en vogels als vlinders, libellen, amfibieën en reptielen, vinden daardoor beschutting, voedsel en nestgelegenheid in onze stads- en dorps tuinen. *Mijn Tuinparadijs* is een initiatief van de kunstenaar en natuurbeschermer Erik van Ommen te Vries en de KNNV Uitgeverij. Op de website www.mijntuinparadijs.nl worden tuineigenaren opgewekt hun eigen stads- of dorps tuin tot leven te brengen, dat wil zeggen natuurvriendelijk te maken. Via een vragenlijst kan men nagaan in hoeverre dit streven al geslaagd is dan wel bereikt kan worden.

Ook heeft de KNNV Uitgeverij het prachtig geïllustreerde boekje *Mijn pastortuin* door Erik van Ommen en Wilma Brinkhof uitgegeven (ISBN 9789050113212, 72 pp; Prijs € 14,95, Ledenprijs € 12,95). Deze tuin staat tevens model voor een tuinparadijs.

De Heimans en Thijssse Stichting beheert een bibliotheek en een archief met materiaal betreffende de ontwikkeling in het denken over en het omgaan met de natuur.

Activiteiten op deze terreinen worden bevorderd door o.m. het toekennen van de Heimans en Thijssse Prijs.

Men kan donateur van de Stichting worden door EUR 20,- (instellingen minimaal EUR 65,-) over te maken op postgiro 3831069 t.n.v.

Heimans en Thijssse Stichting, Amsterdam, onder vermelding van 'donatie'. Men ontvangt dan de Nieuwsbrief en uitnodigingen voor manifestaties.

Postadres
Postbus 20123
1000 HC Amsterdam

Website
www.heimansenthijsssestichting.nl

Secretariaat, Bibliotheek en Archief
Hugo de Vries-Centrum
Plantage Middenlaan 2c
1018 DD Amsterdam
tel. 020 6228115
Bibliotheek en archief zijn toegankelijk op vrijdag van 10.00 - 16.30 en op afspraak.

Dagelijks Bestuur
M.G. Schouten, voorzitter
tel. 030 2369258
mg.schouten@worldonline.nl
J.Oldenburger, secretaris
tel. 020 6208302
j.oldenburger@historischetuinen.nl
H. Bunte, penningmeester
tel. 020 6228115
h.bunte@ivn.nl
M.Smies, Heimans en Thijssse Steunfonds
tel. 070 3268365
maarten@smies.org
J.T.deSmidt
tel. 020 6235114
jt.de.smidt@hetnet.nl
P.J. Schroevers, Commissie Activiteiten en Prijzen
tel. 030 2310312
p.schroevers@zonnet.nl
E. van der Maarel
tel. 0561 430760
eddy.arteco@planet.nl

Collecties
R. van Hees
tel. 020 6228115
heimans-en-thijssse-st@planet.nl

Eindredactie Nieuwsbrief
E. van der Maarel
tel. 0561 430760
eddy.arteco@planet.nl

Heimans en Thijssse Stichting